

**Věc: K některým otázkám aplikace zákazu veškerých převodů registrovaného cenného papíru podle § 91a zákona o cenných papírech**

---

V souvislosti s několika zákazy převodů registrovaného cenného papíru, které Komise pro cenné papíry (dále jen „Komise“) v nedávné době opakovaně vyslovila, vnímá prezidium Komise potřebu zaujmout právní stanovisko k některým otázkám souvisejícím s výkladem § 91a zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenných papírech“), o který se opatření opírá. Jako nejaktuálnější se jeví problém šíře účinku zákazu a otázka jeho vztahu k pozastavení obchodování s registrovaným cenným papírem podle § 91 zákona o cenných papírech.

Pojem „převod cenného papíru“ definuje § 7 zákona o cenných papírech jako změnu osoby oprávněné z cenného papíru uskutečněnou na základě smlouvy. Staví jej do protikladu k termínu „přechod cenného papíru“, kterým rozumí změnu majitele cenného papíru na základě jiných právních skutečností.

Z uvedeného ustanovení nelze usuzovat na omezení zákazu výhradně na přesun cenného papíru mezi účty různých majitelů, případně na předání listinného cenného papíru, jak bývá nesprávně interpretováno. **Dosah zákazu podle § 91a zákona o cenných papírech je širší a zahrnuje též zákaz uzavírání smluv o převodech cenných papírů. Pokud by tomu bylo jinak, zákaz převodů by se míjel účinkem a jeho hlavní smysl a účel by nedošel naplnění.**

Okamžik převodu zaknihovaného cenného papíru definuje § 21 odst. 1 zákona o cenných papírech tak, že „k převodu zaknihovaného cenného papíru dochází registrací tohoto převodu“. Pojem registrace znamená záznam, byť s ním mohou být spojeny zásadní právní důsledky. Příkaz k registraci převodu navazuje na uzavření smlouvy (§ 22 odst. 1 zákona o cenných papírech), přičemž zákonodárce rozlišuje dva převody: první - smlouvu a druhý - faktický (mezi dvěma účty) a právní (ohledně vlastnictví). Zákonodárce tedy nazývá převodem promiscue titul i modus; konkrétní obsah pojmu je nutno odvodit vždy z kontextu zákonné formulace. Formulace § 20 zákona o cenných papírech umožňuje interpretaci pojmu převod jako termínu pro smluvní základ přechodu vlastnictví (titul). Registrace převodu má stejný právní význam jako odevzdání věci při koupi nebo jako odevzdání rubopisovaného listinného cenného papíru a je splněním závazku z dříve uzavřené smlouvy o převodu.

Gramatický výklad výše uvedenému výkladu neodporuje. Z kontextu § 91a zákona o cenných papírech není obtížné dovést, že **převodem nutno rozumět jak titul (právní základ převodu), tj. smlouvu o převodu cenných papírů, tak modus (právní způsob převodu), tedy předání nebo registraci převodu, je-li jeho základem uvedená smlouva.**

Systematických i teleologických argumentů pro tento výklad je několik – § 91a navazuje na ustanovení § 91 zákona o cenných papírech, které se vztahuje k obchodování s cennými papíry na veřejném trhu. Zdůrazňuje-li § 91a zákona o cenných papírech „veškeré převody“, je to právě proto, že do tohoto okruhu zahrnuje veškeré obchodování, bez ohledu na to, zda probíhá na veřejném trhu či nikoliv.

Účelem § 91a zákona o cenných papírech je výslovně zabránit hospodářským ztrátám. Výklad musí tento účel respektovat. Související pojmy je proto nutné vykládat – samozřejmě v mezích obvyklých interpretačních metod – tak, aby byl tento účel naplněn. K tomu by nedošlo, pokud by bylo lze uzavírat smlouvy, jejichž předmětem by byl cenný papír, na který se zákaz vztahuje, např. s odkládací podmínkou spočívající v pominutí účinnosti zákazu.

Při historickém výkladu lze poukázat na dřívější možnost pozastavit „obchodování na veřejném trhu“ a „obchodování mimo veřejný trh“. Vzhledem k nejasnostem ohledně obsahu pojmu obchodování (někdy účelově zužovanému) zvolil zákonodárce v roce 2000 cestu jasnější formulace, která zužující úvahy neumožní. Zjevně nezvolil formulaci optimální, neboť k jejímu pochopení je opět nutná důkladnější interpretace, přesto je z vývoje právní úpravy a jejího kontextu záměr zákonodárce (*ratio legi*) zřejmý. Úmysl zákonodárce přitom jednoznačně spočíval v odstranění sporných otázek dosahu opatření podle § 91 zákona o cenných papírech ve znění před novelou č. 362/2000 Sb., nikoliv jeho zúžení tak, aby se nadále nevztahovalo na smlouvy uzavřené mimo veřejný trh. Této zásadě musí odpovídat aplikace novelizovaného znění § 91a zákona o cenných papírech, které mělo pokrýt nejen převody cenných papírů ve smyslu změny osoby oprávněné z cenného papíru, nýbrž též převody ve smyslu právního důvodu převodu, tj. uzavření smlouvy.

Opatření podle § 91a zákona o cenných papírech se tedy dotkne všech právních úkonů týkajících se cenného papíru specifikovaného ve výroku, a to jak právních úkonů obligačních, tak věcněprávních (solučních).

**Především nebude ode dne účinnosti zákazu možné splnit uzavřené smlouvy, které zakládají právní důvod převodu cenného papíru.**

Obecná část obligačního práva na podobné situace pamatuje institutem nemožnosti plnění, která nastává mj. též v důsledku nedovolenosti plnění (právní nemožnost). Úprava § 585 občanského zákoníku doplněná pro obchodní vztahy ustanovením § 352 a násl. obchodního zákoníku je sice poněkud kusá, stručnost zákonného textu však do značné míry kompenzuje tradičně bohatý základ doktrinní. Tzv. následná nemožnost plnění podle této úpravy způsobuje zánik závazku, nejedná-li se pouze o nemožnost přechodnou. Opatření podle § 91a zákona o cenných papírech má sice povahu přechodnou, může však setrvat v účinnosti až několik měsíců. Zánik závazku z důvodu nemožnosti plnění je tedy třeba pečlivě zkoumat s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem daného případu. U obchodů fixních nebo jim podobných, u kterých lze dovodit, že smluvní strana nemůže mít na opožděném plnění nebo plnění opožděném nad určitou dobu zájem, způsobuje zpravidla i velmi krátkodobá nemožnost plnění zánik závazku. Tento účinek naopak nenastane u závazků ze smluv, které s podobnou nemožností plnění počítaly a pro ten případ obsahují odkládací podmínku plnění až do odpadnutí překážky zakládající jeho nemožnost. Mezi oběma krajními póly bude existovat řada hraničních případů, ve kterých bude sporné, zda se s ohledem na trvání nemožnosti a konkrétní okolnosti případu jedná ještě o prodlení dlužníka, nebo již o nemožnost plnění. Závazné posouzení takových případů mohou provést jedině soudy, to však nic nemění na okolnosti, že převody cenných papírů na základě uzavřených smluv nebude možné provést.

Podobně je třeba posuzovat osud obligačních právních úkonů učiněných až po účinnosti zákazu. **S ohledem na popsany rozsah opatření budou veškeré smlouvy směřující k převodu cenného papíru uzavřené v rozporu s výrokem tohoto rozhodnutí neplatné pro rozpor se zákonem** (srov. § 39 občanského zákoníku).

**Totéž platí pro smlouvy, jejichž strany se zákazem počítají a účinnost smlouvy např. podmiňují odpadnutím zákazu.** Též smlouvu podmíněnou lze z právního hlediska považovat za uzavřenou, v daném případě by takový právní úkon navíc s ohledem na účel opatření neobstál z důvodu obcházení zákona (obcházení zákazu prostřednictvím smlouvy s odloženým plněním do doby pominutí zákazu – srov. výše).

**Jak zákaz uzavírání smluv, tak zákaz změn osob oprávněných z cenných papírů na jejich základě platí bez rozdílu pro smlouvy úplatné i bezúplatné (typicky např. darování).** Lze si snadno představit situace, kdy hrozba vážných hospodářských ztrát odůvodní ochranu účastníků smluvních vztahů též před bezúplatnou dispozicí s cennými papíry z emise dotčené opatřením. Jeví se ostatně jako sporné, zda může Komise argumentem a maiori ad minus (od většího k menšímu) vyložit ustanovení tak, že lze pozastavit pouze některé převody cenných papírů. Formulace „zákaz veškerých převodů“ svědčí spíše ve prospěch negativního stanoviska. Zákon zřejmě nepřipouští jakoukoliv diskreci správního orgánu, pokud jde o rozsah pozastavení.

**Zákaz se kromě toho vztahuje též na převody, které tvoří pouze část smlouvy, popř. plnění z ní** – např. smlouva o prodeji podniku, jehož součástí tvoří cenné papíry z předmětné emise. Nebude-li smlouva uzavíraná po dobu účinnosti zákazu obsahovat zvláštní ustanovení na zákaz pamatující, bude nejméně v části o převodu předmětných cenných papírů neplatná. Smlouvy již uzavřené nebude možné v části pokryté zákazem splnit. Právní řešení obtíží tím vzniklých bude zřejmě třeba řešit cestou odpovědnosti za vady.

**U smluv opčních bude vždy třeba zkoumat právní povahu opčního ujednání.** Bude-li opce uzavřena jako smlouva s odkládací podmínkou, platí výše uvedené závěry.

**Smlouvy přípravné bude třeba posuzovat případ od případu. Důležitou roli bude hrát především hledisko ochranného účelu ustanovení. Bude-li např. součástí smlouvy tvořit ujednání o ceně, jeví se jako nezbytné aplikovat výše uvedené zásady.** Kdyby strany smluvily cenu po dobu účinnosti zákazu a fakticky by pouze odložily plnění do doby, kdy budou převody možné, šlo by o obcházení zákona, popř. jeho přímé porušení.

**Lze naopak konstatovat, že zákaz podle § 91a odst. 1 zákona o cenných papírech se nevztahuje na „přechody“ cenného papíru z předmětné emise,** tj. na nabytí cenného papíru na základě jiné právní skutečnosti (jiného právního důvodu – iustus titulus) než právního úkonu (viz též citované ustanovení § 7 zákona o cenných papírech). Takovou skutečností je obvykle smrt zůstavitele, popř. zánik právnické osoby bez likvidace.

**K otázce vztahu ustanovení § 91 a 91a zákona o cenných papírech je třeba zdůraznit, že § 91a je rozšiřujícím ustanovením k § 91.** Nejde o dvě autonomní normy, z nichž každá pokrývá odlišný okruh právních skutečností. Jak plyne z výše uvedeného, zahrnuje zákaz veškerých převodů cenných papírů podle § 91a zákona o cenných papírech nejen zákaz změny osoby oprávněné z cenného papíru na základě platné smlouvy, ale též zákaz převodů v širším smyslu právního důvodu převodu, tj. uzavírání smluv nových. To vše zcela bez ohledu na skutečnost, zda smluvní strany kontrahují na veřejném trhu nebo mimo něj.

**V tomto smyslu tedy zákaz podle § 91a zákona o cenných papírech zahrnuje též opatření podle § 91 téhož zákona, tj. pozastavení obchodování s registrovaným cenným papírem.** O tom svědčí mj. rozsáhlý odkaz obsažený v § 91a odst. 1 zákona o cenných papírech, pokud jde o podmínky vyslovení zákazu i ostatní otázky upravené v § 91 téhož zákona. Právě např. z důvodu totožných podmínek aplikace obou norem se jeví jako nesmyslné vést v případě potřeby jak řízení podle § 91 zákona o cenných papírech, tak podle § 91a téhož zákona. Vyslovovat oba zákazy vedle sebe by zjevně odporovalo logice i systematické obou ustanovení.

Z popsaných důvodů bude mít vyslovení zákazu podle § 91a zákona o cenných papírech významný dopad na postup organizátorů veřejného trhu. **Vydá-li Komise rozhodnutí, kterým zakáže veškeré převody registrovaného cenného papíru podle § 91a zákona o cenných papírech, budou z něj přímo zavázáni též organizátoři veřejných trhů, na druhou stranu ovšem nebudou po vydání zákazu nuceni vlastním rozhodnutím přijatým ve správním řízení pozastavit obchodování s předmětným cenným papírem na jimi organizovaných trzích podle ustanovení § 78 odst. 3 zákona o cenných papírech.**

Prezídium Komise schválilo dne 10. září 2001.

Kontaktní osoby: Marek Spurný, 21096463,  
Kateřina Benešová, 21096447.